

TRACTATUS I.
DE ACTIBUS HUMANIS.

CAPUT I.

DE NATURA ACTUUM HUMANORUM.

6. DEFINITIO. *Actus humani*, proprio sensu, ii tantum dicuntur qui *ex voluntate deliberata procedunt*. (S. Th. 1. 2. q. 1. a. 1)

Nempe inter actus qui ab homine fiunt quidam ei sunt communes cum entibus inferioribus ejusdem generis seu cum ceteris animantibus, puta sentire; quidam ipsius sunt proprii quoad substantiam, sed non quoad modum quo ab ipso procedunt, puta cogitationes vel passionum motus qui omnem deliberationem praevertunt: hi enim, licet non reperiuntur in brutis, a nobis non minus necessario procedunt quam a brutis eduntur actus inferiores; tandem quidam proprii sunt hominis tum quoad substantiam, tum quoad modum, et hi soli dicuntur *humani*, seu hominis maxime proprii, dum reliqui actus *hominis* dici solent.

Modus autem specialis qui in actibus humanis reperitur is est quod homo est eorumdem dominus per rationem et voluntatem, seu per liberum arbitrium. Vid. ut habeatur dominium istud, oportet ut facultas a qua actus proficiscitur immunis sit non tantum a coactione, seu vi extrinsecus illata, sed etiam a necessitate seu intrinseca determinatione. Etenim si, positis omnibus ad agendum requisitis, jam non est in hominis dominio actum elicere vel omittere, nequit dici illius actus dominus exstitisse.

Solos actus humanos seu liberos spectat Theologia moralis, quia non nisi per eos homo ad finem suum supernaturalem accedit vel ab eodem recedit. Manifestum enim est aeternam beatitudinem, cum per modum praemii sit assequenda, non posse obtineri nisi per actus liberos: siquidem fidei aequae ac rationi repugnat aliquem praemio donari vel poena affici propter actum qui extrinseca vel intrinseca necessitate ab eo prodierit. Hanc veritatem Dogmatici vindicare solent a subtilita-

tibus Baii et Jansenii. Hujus prop. 3^a, damnata ut haeretica, sic sonabat :
 " Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae non requiritur
 in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. „

7. DIVISIO. Actus humani dicuntur :

1° *Eliciti* vel *imperati*. Priores illi sunt qui immediate procedunt a voluntate et in eadem facultate perficiuntur, ex. gr. amor vel odium Dei. Posteriores illi sunt qui, ex imperio voluntatis, ab aliis potentiis sive internis, sive externis procedunt. Hi posteriores dici possent elicitum relate ad potentiam a qua procedunt, ex. gr. actus fidei relate ad intellectum a quo eliciuntur sub imperio voluntatis. Sed cum actus hic spectemus unice quatenus humani sunt, eos tantum dicimus elicitos qui toti consummantur in ea facultate in qua formaliter residet libertas et per quam solam homo est actionum suarum dominus. Dicuntur tamen interdum imperati etiam actus voluntatis, quatenus ab alio ejusdem potentiae actu determinantur, ex. gr. amor inimicorum ex amore Dei.

2° *Interni* vel *externi*. Priores illi sunt qui internis tantum potentiis, posteriores qui et organis externis perficiuntur.

3° *Naturales* vel *supernaturales*. Priores illi sunt qui per solas facultates naturales eliciuntur; posteriores illi qui eliciuntur a facultate per auxilium gratiae divinae elevata. Notandum est hanc divisionem non desumi ab objecto actus, sed a principio elicente. Nam, ut habeatur actus supernaturalis, non sufficit objectum esse supernaturale : sic mere naturalis est actus intellectus elicitus sine gratiae auxilio circa veritatem revelatam. Immo nec requiritur tale objectum : sic supernaturalis est actus vi gratiae positus circa objecta virtutum naturalium.

4° *Boni*, *mali* vel *indifferentes*. Boni sunt qui regulae morum conformes sunt; mali qui eidem regulae repugnant; indifferentes qui eidem regulae neque conformes, neque repugnantes sunt, vel saltem ita concipiuntur. De hac divisione et praesertim de quaestione num dentur actus in individuo indifferentes, dicetur fusius n. 30 sqq.

5° *Validi* vel *invalidi*. Priores illi sunt qui gaudent omnibus conditionibus requisitis ad effectum suum proprium producendum, ex. gr. votum ad inducendam obligationem ex religione; posteriores illi sunt quibus deest aliqua conditio ad hunc effectum necessaria. Inter actus validos alii sunt ita firmi ut nulla auctoritate, saltem humana, rescindi seu vi sua privari valeant; alii sunt rescindibiles ab eo qui competentem auctoritatem habet.

8. Actus elicitum a voluntate non omnes sunt ejusdem rationis. Nam, licet voluntas omnia appetat sub ratione boni, quaedam vult *tamquam finem seu propter sese ipsa*, quaedam *tamquam media seu propter alia*.

Deinde inter eos actus qui versantur circa finem, tres actus diversi distingui solent; tres quoque inter actus quibus bonum appetitur ut medium, seu ut utile ad finem assequendum. Hinc distingui solent sex actus voluntatis :

1° *Simplex voluntas* seu actus quo bonum propter se et in se spectatum voluntati placet. Hic etiam *amor* dicitur, cui opponitur odium mali.

2° *Intentio* seu actus quo bonum non solum amatur, sed appetitur tamquam finis per aliud obtinendus. Huc pertinet et *desiderium*.

3° *Fruitio*, quae et *gaudium* vel *delectatio* dicitur. Hic actus est quo voluntas in bono jam possesso conquiescit.

4° *Electio*, qua voluntas e pluribus mediis a ratione propositis unum efficaciter vult cum quadam praelatione super reliqua.

5° *Consensus*, qui actus est voluntatis conformantis se intellectus judicio. Ratio nominis est quod voluntas, dum acceptat quod intellectus judicat esse bonum, sive sensibile, sive honestum, idem quodammodo sentit quod intellectus. Consensus imprimis refertur ad media, quia consensus est de iis quae per consilium definiuntur, consilii autem definitio est de mediis. Usu tamen universali et proprio, hoc nomen non restringitur ad media, sed omnis actus voluntatis acceptantis objectum intellectu propositum, vocatur consensus, et actus recusantis, dissensus. Ab electione differt consensus, quatenus non est necessario volitio efficax, neque requirit comparisonem plurium mediorum inter se. (Lessius, de Beatit. et Act. Hum. q. 15. n. 3.)

6° *Usus*, quo voluntas medium electum applicat ad finem assequendum.

Cum actus humani ii sint qui ex voluntate deliberata procedant, penitus inspicienda sunt ea quae actum voluntatis deliberatum constituunt. Ideo tractandum erit de natura voluntarii et involuntarii. Multa tamen quae potius ad theoreticam explanationem quam ad praxim pertinent Philosophis relinquemus.

CAPUT II.

DE VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO.

9. DEFINITIO. *Voluntarium* quandoque improprie dicitur quidquid pendet ab appetitu vitali, seu sensitivo, seu rationali : quo sensu idem sonat ac spontaneum et etiam in brutis reperitur. *Sensu proprio id tantum designat quod a voluntate rationali pendet*, vid. quod est a